

علمردان تویچی یاسوف

آذربایجان تکیلی

Азербайджан Токчи Ясиф

Азербайджан Токчи Ясиф

1918

107
10

T328
T74

K: 966
T: 949.91

اذربايجانك، تشكلى

علمردان ئوپى پاشوف

46

بازان :

م.ع

26452/2

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANESİ

Şeyfettin Özege başlığı

62490

00546
APXHB

А. П. АХУНОВ
АССОЦИАЦИЯ
КНИЖНИКОВ

احمدیه مطبعه جیلق شرکتی

1918-1922

1918

شوزده اول

اؤولو قارداشی عثمانلی تورک ملتی طرفدن دائما معنوی یاردیملر آلان آذربایجانک نصل طوغمش و سیاسی استقلالنک حیاتی تملی نصل قورمش اولدیغنی کویستره ن بو کوچک رساله، آذربایجان جمهوریتک رسمی وثیقه لرندن تلخیص و اقتباس صورتیه وجوده کلمشدر. تورک عالی قارئلرینه ناچیز بر تاریخی آرمغان اولوق اوزره تقدیم اولونور.

استانبول، تشرین ثانی ۱۹۲۴

ع.م.م.

شمالی قفقاس - ماورای قفقاس - اداره سیمتی - اهالی

معلوم اولدیغی اوزره ، اسکی روسیه ایمبراطورلغک اجزاسی میاننده بولونان قفقاسیه ، شمالدن «قوبان» و «دون» ، شمال غربیدن قره دکز و آسیای عثمانی ، جنوبدن ایران و شرقدن حزر دکزی ایله محدود و جغرافی - طوپوغرافی نقطه نظر دن « شمالی قفقاس » ایله « ماورای قفقاس » نامیده آره لرنده قفقاس طاعلری حدود طبیعی بولنق اوزره ، ایکی قسمه منقسمدر .

اشبو تفریق و انقسام کیفیت ، مرکزی « تفلیس » شهری اولق اوزره یوقاریده کی حدودلر ایله محدود و معین بر قفقاس خدیوتی [ویس روانی] وجوده کتیر مک صورتیه اسکی روس اداره سی طرفدن دخی قبول و تصدیق ایدیشدر .

طبیعی شرائط جغرافیه ایله تاریخی عنعنلر ، اقتصادی اشکال حیاتیه ، اهالینک صورت ترکیبی نه درجه ده ایسه ، روسیه حکومتی طرفندن بوقطعه حقنده قبول و اتجاز اه لوان سیاسی نظرده او درجه تأثیر ایتمش و بوسلرجه اوله بر طرز اداره نک احداثه سبب و وسببه تشکیل ایتشدر که ، کرک اداری ، کرک عسکری ، عدلی ، مالی و حتی اجتماعی و تربیوی (مکاتب تشکیلاتی مسئله سنده) مؤسساتک اصول تنسیق و تمشیتنده شمالی قفقاسیه ایله ماورای قفقاس آره سنده دائماً بر فرق وجوده کتیرلش و بوفرق بلافاصله ادامه اولونمشدر . شمالی قفقاسیه ده روس قازاقلری اهالینک آره سنده

اکثرتی حائز اولدیغی حالده ، ماورای قفقاسده سکر میاوندن زیاده اولان نفوس عمومیه نک آنجق یاریم میلوننه یاقین بر مقداری (رسمی روس ایستاتستیکلری طرفندن ویریلن ارقامه نظرآ) حقیقی روس و ماباقیسی یریلردن ، قفقاس قانی طاشیان و بالخاصه بوجه آتی اوج عرقه منسوب بولنان کیمسه لردن مرکبدر :

آذربایجان تورکلری (تاتارلری) ۲,۶۵۳,۰۰۰

ارمنیلر ۱,۷۸۲,۰۰۰

گورجیلر ۱,۶۴۱,۰۰۰ (*)

[*] اشبو ارقام روس رسمی ایستاتستیکلر دن آلمشدر . بونلر روس مأمورین اداره سی طرفندن طولاندیغی حالده ، بالذات روسلر طرفندن دخی اعتماد و امنیت ایله قبوله لایق کورولین ارقامدن عبارتدر . روسیه ده صوک « تحریر نفوس » معامله سی ، ۱۸۹۷ سنه سنده اجرا ایدیشدر . تحریر نفوسی متعاقب روس احصائیونی ایله مقتصدلری طرفندن بیان و اثبات ایدیش اولدیغی وجهله ، ۱۸۹۷ تحریر نفوسی کرک نظر یانجه و کرک تطبیقانه غایت ضعیف و ناتمام بر طرز و شکله اجرا اولونمش و بوندن طولای بر چوق نقصان و خطیاتی احتوا ایلکده بولونمشدر . بالخاصه ، بونوع خطیاتی قفقاس قطعاتی ایله تورکستان ، ماورای حزر و سیریا ایالتلرنده وقوعه کلشدر .

بومحللرک تحریر نفوس معامله لری محلی روس مأمورین اداره سی طرفندن سوق و اداره ایدیلدیگی ، یعنی قضا ، تابعه و غیره مناسله آره سنده ایستاتستیکلری ایله حقیقی سیریکه محلی اهالینک هیچ بر نوع حرمت و اعتمادینه مظهر اولمایان

بو ماہورلرک وجودہ کنیردیکی نتایج تحریر ، نقصانر ایلہ
 مالامال اولمشدر . بوندن ماعدا تحریر نفوس نتیجہ لرینک
 نقصانہ باشقہ سبیلرده عامل اوله رق کوستریلک ایجاب ایدر :
 روس حکومتی هر وقت تحریر تشبیرینی مجرد « خزینہ دولت
 منافع مالیہ سی » ایلہ روس اردوسنہ آله حق « عساکرہ مقدرینی »
 تعیین وارائه ایتمک غرض اداریسنه استناد ایتدیر مکده اولدیغندن ،
 اوزاق قطعاتک « یرلی اہالیسی » احصائی تشبہات تحریر ییدن
 پک زیادہ قورقورق تحریر نفوس محرر لرندن مهم امکان قاجوب
 کیزلنمک و محرر معاوندلرینہ معاوندن احتراز ایلنکہ چالیشمشدر
 و نفوسک مقدار حقیقی سیسینجدوللرده آزالتمشدر . نتہ کیم ، تحریر
 نفوس اٹناسندہ محرر لرنک کویلرہ وصولاتی متعاقب ، کرک قافقاسیہ دہ
 و کرک تورکستاندہ یرلی اہالینک بونلر ایچیندہ بالخاصہ کنج
 ارککلرک اورمانلرہ ، طاغلرہ ، وچوللرہ فرار ایلہ اکتفا
 ایلدیکلری ، اویولرینک دہ افراد عالہ لرینی ممکن اولدیغی قدر
 آز کوستر مکہ چالیشدقلری و بعضاً مقدار افرادی نصف
 درجہ سنہ تنزیل ایتدیکلری برچوق یرلرده کورولمشدر .

ایشته بو اسبابہ بناء درکہ ، رسمی روس ایستانسیتقلرینک
 ارقامہ دائماً « شہہلی و تنقیدی بر نظر » ایلہ باقی ایجاب ایتدیکنہ
 وبالخاصہ ماورای قافقاسہ متعلق ارقام احصائیہ خصوصندہ
 شہہلرک تزید ایدیلسی لازم کلدیکنہ کورہ ، ماورای قافقاس
 نفوسنک ۲.۶۵۳.۰۰۰ دن چوق فضلہ اولق اوزرہ قبول
 ایدیلسی . اقتضا ایلر .

صوک درت سنہ لک حرب اٹناسندہ کرک کورجیلر و کرک
 بالخاصہ ازمیلر روس اردوسندہ استخدا ایدیلرک « باشلی ذکور
 نفوس » میانندہ پک آغیر ضایعات و تلفات و بردکلری صبرہ دہ ،

روس حکومتنجہ ماورای قافقاس ذکور اسلامیہ سنہ بدنی وظیفہ
 عسکرہ تشمیل ایدیلہ مامش اولدیغی ایچون ، اسکی ایستانسیتقلرده
 مختلف عمر قلمہ منسوب اہالینک آرہ لرندہ موجود اولدیغی
 کوریلان « نسبت منقابلہ » شیمدی آذربایجانلیر لہنہ دہا پک چوق
 دیکشمشدر . صوک سنہ لر ایچندہ آذربایجان تکثر نفوسنک اسلام
 آرہ سنندہ تعقیب ایلدیکی دہا شدتلی نسبت ترایددہ بورادہ
 آیرنجہ نظر دقہ آلمق ایجاب ایدر .

بناء علیہ اسکی رسمی روس ایستانسیتقلدہ محرر اولان
 ارقام بالخاصہ ازمیلر حقندہ مهم مقدارده تنزیل و آذربایجان
 نفوس عمومیہ و اسلامیہ سی دہ شایان دقت بدرجہ دہ آرتدیریلرہ رق
 تصحیح ایدیلک اقتضا ایدرکہ ، ماورای قافقاسک بو کونکی
 وضعیت نفوسیہ سی حقیقی بر صورتدہ آ کلاشیلہ بیلسین .

ماورای قافقاسک اسکی اہالیسی

ماورای قافقاس قطعہ لرندہ توطن ایش اولان قوملر ،
 بالخاصہ « آذربایجان تورکلری » ایلہ « کورجیلر » بالنسبہ پک یاقین
 اولان بر ماضیدہ بوکون اشغال ایتمکدہ اولدقلری ماورای
 قافقاس اقسامی اوزرندہ حاکیتی حائز مستقل حکومتلرہ مالک
 ایدیلر ؛ عصر لرچہ مدت « مستقل حیات سیاسیہ » یا شامش اولان
 بو قوملر او زمانلرک احوال و ایجاباتہ کورہ ، کندی آرہ لرندہ
 برطاق « بحار ہلر ایش اولدقلری کبی ، بالخاصہ قومشودوللرہ

قارشی، مثلاً روسیه، ایران و تورکیه قارشی ده محافظه موجودیت ایتمک اوزره، برچوق محاربه لره کیریشمشلردر .

ارمنی ماتی یک اسکی زمانده بر جهندن تورک و عجم اداره سنه کچهرک و دیگر جهندن قسماً آذربایجان خانقلردن بعضیلرینه اراضیسنی براقه رق، کندی سیاسی موجودیت واستقلالنی غالب ایتدیکی حالده، آذربایجان تورکلری ایله کورجیلر، سیاسی استقلاللری ۱۹ نجی عصرک ابتدالرینه قدر محافظه ایتمشلردر . کورجی قراللی روسیه یه انجق ۱۸۰۱ سنه سنده الحاق ایدیله بیلمش، آذربایجان خانقلری ایسه، بوندن برمدت صکره روسلر طرفندن تخریب واستیلا اوله . بیلمشدر . ۱۸۱۳ سنه سنده امضا ایدیش اولان « کلسان عهدنامه سی » اساسه کوره، « قره باغ خانلی » ایله « نانجین، شکی، شیروان، دربند، قوبا و تابو ایلا طالع شین خانقلری » روسیه یه کچمش و ۱۸۲۸ سنه سی « تورکمن جای » عهدنامه سی ایاده . « نوریوان و ننجوان » خانقلرینک حیاته ختمه ویریه رک، بونلرده روسیه یه انتقال ایتمشدر .

سالف الذمکر آذربایجان خانقلری ایله کورجستان اراضیسی بوندن ماعدا ۱۸۵۲ تاریخنده روسیه ایله قهرمانانه حرب و مجاهده ایش اولان شیخ شاملک ختام مجاهدانندن صکره، اله کچیریش اولان « طاغستان » و « ماورای قاتال » سنجانغی، ۱۸۷۷ - ۱۸۷۸ روس - تورک محاربه سنی متعاقب تورکلردن آلتان « قارص، باطوم قطعه لری » و آبازه لاق اولان « صحوم سنجانغی » بیدرپی علاوه و توسیع اولنه رق، روس ایمراطور - لغنک « ماورای قافقاس اراضیسی، وجوده کلشدر .

ماورای قافقاس اراضینک تقسیمات اراضیسی

بوکون ماورای قافقاس، روس تقسیمات اراضیسی مه جنبه، بوجه آتی اقسام واجزای اداریه دن ترکب ایتمکده در :

ولایت و قطعه لر :

- ۱ - باکو، ۲ - نه لزاوه تبول (کنجه)، ۳ - نوریوان، ۴ - قارص، ۵ - تفلیس، ۶ - کوتایس، ۷ - باطوم ولایتلی؛ و بونلره علاوه: ۱ - « ماورای قاتال »، ۲ - صحوم سنجانقلری .

اهالیسی اکثریتله اسلام اولان و « پتروفقا » شهری اوزرنده صولاق نهرینه قدر کیدن طاغستان قطعه سی ده، بالخاصه اقتصادی سبیلر طولایسیله، آذربایجان شدتله مربوط و متبایل اولسنه بنا، ماورای قافقاس اقسام متعمه سندن اولق اوزره علاوه و اعتبار ایدیلنجه، بوکونکی ماورای قافقاسک مساحه سطحیه نقطه نظرندن « ۲۰۸،۸۲۷،۷۷ » و درست مریبی بر جسامته و نفوسجه ۷،۶۸۷،۷۷۰ آدمه مالک اولدیغی واشبو نفوسک ایچنده اصغرلی اوله رق اسلاملرک ۳،۳۰۶،۰۰۰ مقدارنده، ارمینلرک ۱،۷۸۶،۰۰۰ درجه سنده و کورجیلرک ۱،۶۴۱،۰۰۰ عددنده بولدیغی کوریلر .

روس ملکنی و ماورای قافقاس ملندی

عرق، لسان، حرث و دیغجه اولان فرقلرینه باقیمیه رق،

ماورای قافقاسده ساکن بواوج قوم روس مستبدلرینک «اداره کیه لری» ایله براشدیریش و پترسبورغ ایله روسیه نك داخلی ولایتلرندن کوندربان روس چینوونیک (مأمور) لری ایله اداره ایدیلکه چالیشیلمشدر. قطعات بعیده کوندربان مأمورلر کفناروس مأمورلری اولوب، اکثریا بالذات روسیه نك هیچ برایشه یارامدینی، رشوتچیلکک آغیر اتهاماتی آئنده بولندینی ایچون، آتخاب ایدیلکده و یا خود افلاس ایلمن روس زادکانسک فقر و ضرورتی دولت مأموریتی ایله تعمیر و تلافی ایتدیریلک غرضیله قطعات بعیده و بالخاصه قافقاسیه یه اسکی دولت دوشکونلری مناسب کورولمکده و بو صورتله قافقاسیه روس مأمورلری ایچون «اقتصادی بر یغما کرلکک و رشوتچیلکک» منبعی حاله چویریلکده ایدی.

بو قیل بوروقرات روس مأمورلری ایله ماورای قافقاسک اداره سی سایه سنده «یرلی اهالی» یه خصوصی بررقاه و سعادتک تأمین ایدیله میه چکی حقتده بیان مطالعه یه لزوم وارمیدر؟ روس مأمورلری طرفندن معنوی و اخلاق و اجتماعی - اقتصادی احتیاجات اهالی یی تأمین اتمک غرضیله قطعاً اوغراشیلمدینی بو جهتیه علی العموم روسیه ده ذاتاً اهمیت ویریلدیکی ایچون، مأمورینجه ماورای قافقاسده یایله حق برشی قالیبور بو خصوصده روس اداره و حکومت مرکزیه سنندن انان امر کمال غیرت و شدتله اجرا ایدیلکه چالیشیلور ایدی: بو، ماورای قافقاس قطعاتنده ساکن «یرلی اهالی» یی بوتون تدبیر و واسطه لر ایله «روسلاشدیرمق» دن عبارت ایدی.

قطعات بعیده سیاستک اشبو Pium desiderium «هدف انتهائی» سنی استحصال ایچون، ملی صفت و ماهیتی حائز اولمق

اوروره وقوعه کله چک هر نوع تظاهرات حیاتییه، یعنی شوبله بوبله یرلی خلق آره سنده «ملی مفکوره» موجودیتیه دلالت ایدن هر شینیه اول باول اک قوتلی ضربه لر ایندیرمک لازم عد اولونوبور ایدی. روس مأمورلری ضربه لرینک اک شدید واک متکافی بو سیدن طولانی، بالطبع ملی ادبیاته، لسانه، تیاترویه، مطبوعاته، حتی دینه و بالخاصه تا ابتدائی درجه سنندن باشلایه رقی، بوتون مکتبلره توجه ایدیبایور و روسلاشدیرمق مطالبه سنک اک قاباً و آغیرشکلری «ملی تربیه» یه تطبق اولومق ایسته نیلیور ایدی.

بو خصوصده روس اداره سنک شدت و ظلمندن اک زیاده آذربایجان تورک و مسلمانلری متضرر اولمش و پونلرک اسلام دینه منسوبلری وضعیتلرینک فلاکت و مشکلاتی خریستان اولان قوملره نظراً، برقات دهه آرتدیرمشدر. کورجیلر بر درجه یه قدر دوچار تعقیبات و تضییقات اولمشلر ایسه ده، ارنیلر نسبة بونلردن دهه زیاده مصون قالمشدر.

بوسمه مع مافیبه، آذربایجان توپوکلری ایله برابر، ارنیلر و کورجیلرده، عمومیتله روسلاشدیرمق خصوصنده روس مأمورلرینک، هانکی طبقه و وضعیتده اولورسه اولسون موجود تمایل و احتراصلرندن کافی درجه ده زحمت چکمشدر.

آذربایجان قوملری تضییق ایدن چارلق اداره سی، «روس ملی و قیاسی مقاصد خصوصیه» سه مستقد آدرکه، بوتون روسیه یه بخش و تطبق ایدیش اولان عمومی اصلاحات اداره میاننده ملامحلی مختاریت اداره، ژوری خاکلری اصولی، آتخاب اصولیه صلح با کملکری تأسیس کی خصوصاتی بیله ماورای قافقاس ایچون قبوله لایق و قابل کورمامشدر.

ملی نمایان انکشاف فرنده بوغولد قلمری ایچون، آغیر ویرکولر ایله مکلف ایدلکلرینه رغماً، بالمقابل، برآز احتیاج ملییه او یایه جق هیچ بر مؤسسه تربویه کندیلرینک منفعته وجوده کتیر یلدیکی کبی، قوئالایله بیله جک وسائط نقلیه لزومی درجه ده تأسیس و صنایع و تجارتک تعالی و ترقیسنه خدمت ایده جک مهم وسائط احضار ایدیلدیکی و علی العموم معنوی و اقتصادی احتیاجلر تسویه سنه متعلق هیچ بر تدبیر اتیجاز اولونمادی ایچون، اشبو ملتیر عمومیتله «روس بو یوندورونجی» آئنده کافی درجه ده زحمت حکمشلر و هپسی بردن کندیلرینی عینی درجه و نسبتده بدبخت کورمشلردر .

علی العاده فلاکت زمانلر ندره کورولدیکی وجهه، ماورای قافقاس ملتیرینک مشترک فلاکتلری بر برلرینی برلشدیرمش و بو اتحاد، تام بر عصر مدت برابرجه آقیدیلان کوز یاشلری و چکیان زحمتلر ایله تمهیر اولونمش و کام بری ده آز، کاه دیگر ی ده فضلله اولق اوزره بیهوده امیدلر ایله آوتوتولان بو قوملر روس ظلمنه قارشلی «بکپاره کتله» حاله کتیر یلشدرد . شهبه یوقدرکه، ماورای قافقاس قوملری آره سنده کوریلن بو اتحاد برآز ده صیق اوله ییلیر و بونلرک برابرجه یاشاد قلمری کچن عصرک تاریخی کله جک نسللرله ده ا لکسز و صاف اوله برق انتقال ایده بیلیر لیدی . روس اداره سی اسکی رومایلرک Divide et impera دستورینه توفیقاً، بوتون قوت و تدبیر - لری ایله مختلف ماورای قافقاس اقوامی آره سنده تفرقه و بفاق تخمیرینی آندی و متمادیاً چالیشه رق پک زیاده تجربه ایدیش اولان بر طاقم «نزاع داخلی» و «ملی تحریکات» واسطه لرینی کمال مهارتله قوللانده رق، بوملتلری بر آزا لسون، بر لرینه دوشوردی . مثلا، ۱۹۰۵

سنه سنده مجرد روس مأمورلری طرفندن واقع اولان استحضارات نتیجه سی اولارق، آذربایجان مسلمانیلری ایله ماورای قافقاس ازمینلری آره سنده صرف ملی، عرقی بر ساحه ده مصادمه لرک ظاهر و وقوع بولمش اولسی بو قیلندردر . بوراده روس اداره سنک مقصدی کرک آذربایجان تورکلرینک و کرک ازمینلرک نظرینی، بوتون روسیه یی بو زمانلر قاپلامش اولان حرکت اختلالیه دن چوپره رک کنده ی دردلری ایله اوغراشدیرمق و اشبو حرکت اختلالیه دن تحصیل ایدن ۱۷ تشرین اول ۱۹۰۵ «چار بیاننامه سیله» مشروطیت اصولنک قبول و تطبیقه راجع اولارق «پارلمنتو کشادی» (غوسودازستوه ننا یا دوما) کبی تدابیر اصلاحیه دن قافقاسیه یی محروم ایتمک ایدی .

ماورای قافقاس قوملرینک اتحادی و ماورای قافقاسک اعمده استقامتی - منجمب جمهوریت - ماورای قافقاس سوراسی

حقیقه، ماورای قافقاسده کی اوچ مانک صیقی بر صورتده مقارنت و اتحادینه مساعده ایتامک اوزره چالیشان روس اداره سندن ماعدا، بوراده دیگر مهم بر طاقم اسباب ده واردردر . بو سبیلر آیری آیری هر بر مانک حرکی - سیاسی مفکوره لرینی تغذیه و تمهید ایدن تاریخی - دینی عنعنه لره مربوط اولارق هر قومک نمایان و مطالبه لر ندره کورولمک ایجاب ایدر . ایشته بو سبیلدن طولاییدرکه، هر مانک محیطی ایچینده بالخاصه ۱۹۰۴-۱۹۰۵ سنه سی روس اختلالی متعاقب، اوزمانه قدر موجود اولان و یا خود قسمماً یکی تشکل ایدن بر طاقم فرقه لر - سوسیال

ده موقرات ، سوسیال ره و لوسیسه نه فرقه لری - کورجیلر ایله
 ارمنیلر آره سنده - (امت فرقه سی) و مسلمانلر آره سنده کورونمکه
 و قسیم آده کورجی فده درالیستلری ، مسلمان ده موقراتلری ،
 ارمنی طاشناقستینون فرقه سی و مسلمان ملی حریتپوروران
 و ده موقرات فرقه سی (بالاخره « مساوات » نامنی آلق اوزره)
 تشکل ایتمکه باشلادی .

« ملی افتراق و مجادله » زمینده احتراصلری قاینادوب طاشیرمق
 ایچون ، قسماً کورجی ، ارمنی و قسماً مسلمان منورلری
 و مطبوعات طرفندن یاردیم کورمک شرطیله ، اشبو احوالک
 بالطبع آز مهم عامل و سبب اولدینی میداننده در . تفاق
 علولندیرن « محلی قافقاس و صوکره عموم روس مطبوعاتی » اولمش
 و بوکا « اوروپا مطبوعاتی » ده التحاق ایشدر . کرک روس و کرک
 اوروپا مطبوعاتنده اک باشلیجه عامل اولان ارمنیلر درکه ،
 او زمانده واقع اولدینی کبی ، بوکون دخی اوروپانک بوتون
 پایتختلرنده مخابر و محررلری موجود اولدینی ایچون ، اوروپا
 قائلرینه « قافقاس ملتلی حباتی » و بالخاصه ارمنیلر حقنده
 جوق دفعه مع التأسف حقیقته آز مطابق و یاخود حقیقندن
 بالکلیه متباعد شکل و رنگده معلومات ویرمکی اعتیاد
 ایدمشلدر .

بو یوله اولمقله برابر ، بوکون فاضی به منقلب اولان تاریخک
 درینلکلرنده غائب اولوب کیدن روس اداره سی استبداد و ظلمی
 آلتنده بر عصر دن زیاده یان یانه ایتدکلری قومشوق سایه سنده
 بر برلرینه باغلانان ماورای قافقاس ملتلیرنک آره سنده « جانی
 براتحاد » حصوله کتیرمک فکری ، کرک اقلیمی - جغرافی و کرک
 اقتصادی شرائط مشترکه حیاتی لری یوزندن ، آنجق صوک

زمانلرده کندیسنی کونسترمکه و بالخاصه روس چارلنی قدرت
 و قوتی دوشدکن صکره ، تحقق ایتمکه یوز طوتدی .

خصوصاً چار ایکنجی نیکولایک تحت سلطنتدن فراغتی
 ۱۹۱۷ سنه سی مارتینده پرنس لیو ووفک و بالاخره کره نسکینک
 ریاستی آلتنده روس حکومت موقته سنک تشکلی اوزرینه ، ماورای
 قافقاس قطعائی ، دردنچی دو مایه داخل اولان اسکی اعضادن
 مسلمان ، کورجی ، ارمنی ممثلارندن مرکب اوله رق وجوده
 کتیریلن « ماورای قافقاس موقت قومیت سی » طرفندن اداره ایدیلکه
 باشلادی . بو یوله تشکل ایدن حکومتک قوت و اراده سی
 ماورای قافقاس ملتلیرنک اوچی طرفندن دخی قبول ایدیلدیکی
 ایچوندرکه ، « قافقاس موقت قومیت سی » تا تشرین اول آینه قدر ،
 یعنی ۲۵ تشرین اول ۱۹۱۷ تاریخده پترسبورغ شهرنده
 حکومت موقته بولشه و بیکلز طرفندن قوغیله رق بولشه و بیک
 اداره سی حکومتی اینه تماماً آنچه به قدر ایشای وظیفه
 ایشدر .

معلوم اولدینی اوزره ، روسیه ده عمومی اغتشاشات
 ملیه نک ظهوری ایله بک زیاده تلفات و ضایعاتی موجب اولان
 احوالک حدوتی ، مرکز ایله مملکتک ولایات و قطعائی آره سنده
 موجود ارتباط و مناسبتک انقطاعی ده غینی زمانده استلزام ایتمش
 و بحال بکی بر دور کشادینه مبتدا اولمشدر .

قافقاسیه و بالخاصه ماورای قافقاس یالکز پترسبورغ
 و موسسقووا ایله اولان ارتباطی غائب ایتمکه قالمش ، بلکه
 روسیه نک دیگر اقسامی ایله ده ماورای قافقاسک مناسبتی
 تماماً کسلیمشدر . روسن دولتک بو صورتله اضمحلالی
 اوزرینه سوق ضرورت ایله ، ماورای قافقاس ملتلی بتکرار

کندی ملی مملاری واسطه سیله برلشهرک ، بوتون ماورای قافقاسه شامل اولق شرطیله ، کرک تشرینی ، کرک عدلی ، اداری - مالی وظائف و حقوق حکومتی حائز ، کافه نتیجهزانه مالک بر « اداره حکومت » تأسیسه مضطر قالدیلر .

ایشه بوزمانلرده ماورای قافقاسک مرکزی اولدیغه بناء ، تفایس شهرنده بر قابینه وجوده کتیریلدی وقومیسر عنواتی حائز اولق اوزره ، اوچ ملتک (کورجی ، آذربایجان تورکی وارمنی) بپردن ممللر آندی . عین درجهده اوچ ملت طرفدن مظهر قبول اولان بو حکومت « متحد » و « مشترک » براداره اولق اوزره وجوده کتیریلش بر قابینه ایدی .

لکن ، بوضورتله وجوده کتیریلش اولان « اتحاد » ایله اکتفا ایدیلدی ؛ بلکه ، درعقب « مشترک و متحد برقرارنامه » نشری ایله ماوای قافقاس ممللرلردن و ۱۳۲۲ اعضادن مرکب بر « شورا » سهیم وجوده کتیریلشنه قرار ویریلدی . سهیمک اعضاسی ، آذربایجان تورکلری دیکرلردن برازدهما فضله بولنق اوزره ، همان مساوی عددهده ارمنی ، کورجی و تورکی احتوا ایلور ایدی . اشبو سهیمه بوجه آتی ملت ممللری داخل اولدی :

۱ - بوتون روسیه لر مجلس مؤسسائی وجوده کتیرمک اوزره انتخاب ایدیلش اولان ملت وکیللری .

۲ - اشبو ملت وکیللری مقدارینک اوچ مثل عدده اولق اوزره « فرقلر ایله ملی مؤسسهرلر » یعنی ، روسیه مجلس مؤسسائی انتخابانه اشتراک اتمش اولان « تشکیلات » طرفدن کوندریلن مرخصلر .

بوتون ماورای قافقاسه عائد اولهرق وجوده کلن « یکانه و عالی سهیم » که هرملته منسوب اولق اوزره انتخاب ایدیلش اولان اوچ رئیس موجود ایدی . ماورای قافقاس اهالیسی ، مملکتک کافسه راجع اولان بو « مؤسسه تمثیله » نک اداره وحا کپتئی قبول و تصدیق ایلدی .

مملکتک کافه اقسامی منفعتنه حصر مساعی و فعالیت ایدن « ماورای قافقاس سهیمی » ، بو مملکتک تاریخده اک پارلاق بر صفحه شان اولق اوزره اجرا آتی ۱۹۱۸ سنهسی نیسانک طقوزنجی کوننده ماورای قافقاس استقلالانی اعلان ایله شوع ایددی .

سیاسه بیکی بر دوره حیاتیله داخل اولدیغی و بین الملل مناسباته عائد صلاحیت حقوقیهی ذاتنده جمع ایلدیکنه بناء ، اشغنی دولتلر ایله مناسباته ایتدار ایلدیکی ایچون درکه ، « ماورای قافقاس سهیمی » اشبو تشبثی ایله آذربایجان تورکلری وارمنیلری ایله کورجیلری بر درجه دجا برلشدرمش و کورجستان ، آذربایجان وارمنستان عنوانیله هر بری مستقل و آیری بر « وحدت سیاسی » عد واتی ایتدیکنه بناء ، اوچدن مرکب بر « ماورای قافقاس جمهوریت متحدهسی » وجوده کتیرمکه اوچ ملتی حقوقی رابطه لر ایله برلرینه دها زیاده باعلامشدر .

معرفیه یک زیاده تأسفه شایاندزکه ، مستقل République ~~de~~ « جمهوریت متحده » صورتده تشکی العلق و تاتش « ماورای قافقاس دولتی فکری » ، خارجی تأثیرات واحوال طولانیصیله چابوق براغیلش ۲۶ مایس ۱۹۱۸ تاریخده ابتدا متحده جمهوریتی تشکیل ایدیلر ایچنده کورجیلر اتحاددن ایلدقلری و تماماً مستقل اولدقلری اعلان ایشلر واونلری

تمقیماً ، آذربایجان وارمنستان حکومتلری ده کورجستانه امتثال ایدرک ، کندیلرینک « مستقل آذربایجان وارمنستان جمهوریتی » وجوده کتیردکلرینی اعلانه مجبور اولمشلردر .

آذربایجان جمهوریتی - اراضی - اهالی و معددی

مستقل آذربایجان جمهوریتک اعلانی ، ۱۹۱۸ سنهسی مایسک یکریمی سکرنجی کوننده « آذربایجان شورای ملیسی » طرفندن اجرا ایدلشد .

بو وسیله ایله آذربایجان جمهوریتی مجلس نظار ریسی طرفندن استانبول طریقله لوندره ، پارس ، روما ، براین ، ویانه ، موسقووا ، واشینگتون ، بوکرهش ، مادرید ، لاهی ، استهولم ، قریستیانیا ، کییف ، قوینهاغ ، طهران و استانبول شهرلرینه بوجه آتی مندرجاتی حاوی تفرافنامه چکیلمشدر :

خارجیه نظارته

« کورجستانک اتحاددن چیقمسی اوزرینه ماورای قافقاس متحد جمهوریتی » تحویل ایلشد . شهر حاکم ۲۸ نجی کونی عقد اجتماع ایدن « آذربایجان شورای ملیسی » ماورای قافقاسک جنوب شرقیسنده واقع اولان آذربایجانک استقلالانی اعلان و آذربایجان جمهوریتی تشکیل ایلشد . کیفیتدن حکومت منبوعه کزک مخبردار ایدلیسی صورت مخصوصده رجا ایلر

احترامات فاقه می تقدیم ایله کسک شرف ایدرم . حکومتک سفیدک و مقر موقتی ، نایلر اوسولدر .

۲۰ مایس ۱۹۱۸

آذربایجان جمهوریتی مجلس نظار ریسی

خویسکی

نسخه مصدقه و مسجله سی امضا ایدلشد

رئیس نظار: فتح علی خان

خویسکی

بوصورتله استقلالی اعلان اولونان آذربایجان ، کرک سطحه سنک جسامتی و کرک نفوسک کثرتی نقطه نظرندن ، کورجستان ایله ارمینستان قومشو جمهوریتلرینه مهم بر درجهده فوق ایلمکده و اشبو جمهوریتلر ایله شمال غربی و غرب جهتلرنده التصاق ایتمکده و شمال شرقیده طاغستان ایله و جنوبده ایران و تورکیه اقسام صناعیه سیله و شرقده خزر دکزی ایله احاطه ایدلتمکده در . اشبو صحنه ایله آذربایجان جمهوریتی حقیقی وطیبی حدودلرینه مالک اولمش ایسهده ، بعض اقسامی حصدده موجود اولان اختلافاته بناء ، هنوز بو حدود طبعیه تماماً قرار ایدمه مامشدر . حدود اختلافلری استانبولده عقد ایدلیسی قرار لاشدیرلین قونفرانسده حل اولونمق اساسی قبول ایدلیس اولدیلندن طولانیلر کده ، ارضی ، کورجی و آذربایجان خصایری ، حکومت عایده لری طرفندن اعزاز اولمش ایسهده ، اوج ایدن زیاده واقع اولان انتظاره و غماً ، اشبو قونفرانس اولومه مامش و تشرین ناتیجه ایله آذربایجان مرخصلرینک - استانبولدن باکویه - عودته بوزوم کورولمشدر .

مطالعات مسروده به بناء، یکی تشکیل ایدن ماورای قافقاس
 جمهوریتلرینک حدودی هنوز آره لرنده تماماً تقرر ایتماش
 اولدینی مادامکه بر حقیقتدر، اولسه اولسه روس مادارسی
 زماننده آذربایجان قطعه سنک انقسام ایلمش اولدینی اسکی
 ولایت، سنجاق و قسارک اسملرینی ذکر و تعداد ایدرک
 حدودلرینی صورت عمومیده افاده و بیان ایتمک لازم و قابلدر .
 کرک آذربایجانک، کرک ارمنستان و کورجستانک حدودلرینی
 تعیینه مدار اولق و موقع مناقشه به قونولق اوزره حاضر لاش
 اولان بر جوق «تکلیف و پروژهلر» موجوددرکه، بونلر صوک
 زمانلرک ایجابات سیاسی و احوال حادثه سنه کوره «اسانده
 متحول بر ماهیتی» وشو و یا بوشرطه نظرآ تبدیل ایدیلک قابلیتینی
 حاضردر. طبیعیدرکه، شیمدی ده بو حدود پروژهلرینی شو و یا خود
 بوجهته طوغری تبدیل و تعدیل ایدیلک قابلدر. لکن، بوراده
 واضح و معین بر وصفی حاضر اساسات قطییه به استناد ایلمک
 ایچون، استانبول صلح قونفرانسنه مأمور ایدیلش اولان
 سرخصلرجه وجوده کتیریلوب قونفرانسه تودیع ایدیلش اولان
 پروژهده آذربایجان جمهوریتلرینک حدودلری ایچنه کیردیک کوستریلن
 سنجاق و قسارلی برر برر صایمق بزم ایچون بر ضرورت
 تشکیل ایدیور .

مذکور پروژیه بنظرآ، آذربایجان جمهوریتینی ترکیب ایدن
 اقسام ارضیه بروجه آتی در :

- ۱ - بوتون باکو ولایتی. بورایه نفس باکو شهری ایله
- بروجه آتی قسارلر داخلدر: ۲ - باکو، ۳ - جابوت (سالیان)
- ۴ - کولکچای، ۵ - شامخی، ۶ - قوبا، ۷ - انکران قسارلی.

- ۲ - کنجه ولایتی. بورایه بروجه آتی قسارلر داخلدر:
- ۸ - کنجه، ۹ - جوان شیر، ۱۰ - شکی، ۱۱ - آرش، ۱۲ -
- شوشا (قوه باغ)، ۱۳ - جبرائیل (قاریا کین)، ۱۴ - زنک زور،
- ۱۵ - قازاق . بوسوک قسارلک طعاعقلی اولان و اوچده بر
- مدارینه مساوی بولان قسارلر ارمنستان جمهوریتنه کچمکده در.
- ۳ - نهریوان ولایتی. بورایه بروجه آتی قسارلر کیرد:
- ۱۶ - نخجوان قسارلک بشده برمقداری، ۱۷ - یکی بایزید
- قسارلک کذلک بشده بری، ۱۸ - شهر دره الا کوز قسارلی.
- ۴ - تفلیس ولایتی. بورایه شو قسارلر داخلدر: ۱۹ -
- بورجالا قسارلی، ۲۰ - تفلیس قسارلک بشده بری، ۲۱ -
- سنجاق قسارلی.
- ۵ - زاقاتال سنجاغی.

نهریوان و تفلیس ولایتلرینک سالف الذکر قسارلرنده
 و کذلک زاقاتال سنجاغنده آذربایجان جمهوریتلک اجزای
 مرکزیه سی میانه کیرمک ادر و سنی بالذات کوسترمش اولان
 بک کترتلی «نفوس اسلامییه» موجود اولدیغندن، بونلرک بعض
 اقسامی آذربایجان عدادندن تالی ایلمک بر امر ضروریدر .
 اهالی اسلامیته تک بویله بر آرزوده بولونوب بولمادیغی، مذکور
 محللر اهالیسنک رأیله برینه بر اساس ایدیلک طریقله استعراج
 و نقضش ایدیلک هر زمان قابلدر.

بروجه بالا کوستریلن قطعات ارضیه تک کافی تقریباً
 بیک ودرست مرابلی ترینه ده یعنی ۹۶.۴۰۹.۹۷۹ کیلومتر و

مهری مساحت سطحی سنده در . اوزرلرند یاشایان اهانک
 مقداری ، اسکی رسمی روس ایستاتستیکلرینه نظرآ ، ۲۰۶۵۳۰۰۰۰ در
 عبارتدرکه ، بونک اک بو یوک و کثرتلی قسمتی آذربایجان تورک -
 مسلمان عنصری تشکیل ایدر و بونلرک ایچنده بک اهمیتسز
 بر مقدازده لهنکی ، ایرانی و سائر مسلمان و کذلک هیئت
 مجموعه به نظرآ اهمیتسز بر مقدار ارمنی بولمقدده در .

۷

آذربایجان تورکلی - عثمانلی تورکلی ایله رابطه لری -
 ابرانک تأثیر

آذربایجانک اصل رلی اهللیسی اولان آذربایجان تورکلی
 قان و دلی اعتباریله ساجوق تورکلی ایله قارداش اولدیغی
 کبی ، مذهب نقطه نظرندن دین اسلام ایله متدین بولونقلری
 ایچون ، قافقاسیه ده روس اداره سی حکمفرما اولدیغی زمانلرده
 دیگر قوملره نسبتله کزاید شدتلی تعقیبات و تصدیقانه دوچار اولمشلردر
 قومشوری بولونان کورجیلر ایله ارمیلر « ملی مکتبلی » ایله
 « کپاسالرینه ، اوقاف مؤسسه لرینه » ، کندی دبللرند برچوق
 غزیه لره مالک و صاحب اولدقلری و « خیری » و سائر مقصدلر ایله
 جمعیتلر و تشکیلات ملیه وجوده کتیره بیلدکلری حالده ،
 آذربایجان تورکلی ایچون بونوع تشبثات مایه به توسل یا کلیاً منع
 ایدیلکنده و یا خود مساعدده ایدیلدیگی تقدیرده ، آنجق آذربایجانلیلری
 نفرت ایتدییره جک ، هر نوع اهمیت اخلاقیه دن عاری ،
 هر کسی تشبثدن صوتونه جق بر شکل و صورتده بو مساعدده
 ویریلکنده ایدی .

ایلیک مکتبلردن همان همان ایلمام طرد ایدیش اولدیغی
 ایلیک ایضاح ایدیلیسی ایچون کافیه زینتندیم . اورتودوکس
 سی قارشو مذهبده هر زمان رکوع ایدیلدیگی و حددن آشیری
 ده درون پایانشلرینه حرمت کوستریلدیگی بر زمانده ،
 اداره سی « مسلمان تشکیلات روحانیه » سه قارشو هیج بر قاعده
 رعایت ایتمه رک ، محقرانه وضعیتلر کوسترمه دن اصلا خالی
 ایدی . اسلام تشکیلات روحانیه سه کوستریلن رعایتسزک
 بذرکه ، اسلامک اک بو یوک ممثلر بدن اولان مفتی و شیخ اسلام
 اخل اولتق اوزره ، « مأمورین روحانیه » نک قادرولری
 تعامل کیسه لرین و حتی بعضاً اوقومق یازمق بیلیملردن
 اوله زق طولدیریلیر و بونلر بک « سفیل معاشر » ویرالک
 تعقیب اولونور ایدی . هر دو طرفی زمانده مسجلره
 لان مؤسسات و فقیه بک اداره سی وسط و روس مأمورلرینه
 ایدیلکنده ایدی . اورتودوکس کاساسی مأمورلرینک
 رسمی اولدقجه ، مسجد انشا ایتمک قابل دکل ایدی .
 روسلر اسلام اهللی فی تعقیب ایله بر طرفدن اتهم
 ی حالده ، اک فنا بر « اداره معصانه » مسلمانلر حقنده
 و تطبیق ایدیلکنده ایدی .
 صحیحی تشکیلاته « کنگجه » شو قدر بی سوئیک کافیدرکه ،
 ۱۹۰۳ نه سی طرفنده باکو شهری داخلنده بر « اسلام
 خیریه سی » تأسیسی مساعدده سی کوچ بئلا برچوق مراجعت
 ایلردن صکره روس اداره سندلر تحصیل اوله بیله شدی !
 « کتاب طبعی » ملی لسانده یازو کشاد و تأسیسی
 « مأمورلرینک اک خلاصه » و شدتلی ستاسوری
 « مذهب و تعقیب ایدیلکنده ایدی .

لکن ، بوتون دنیایه دہشت سالان قاتولیک انکیزیسیون دوری ، اذعان بشری ایچون ایجاد و تطبیق ایلدیکی ظالمانہ تدبیرلری ایله نصل مقصدینه موفق اولمیهرق ، عالم بشریت بویوک «غایله» نك آغزی ایله ظالمیره وظلمت خادمترینه قارشى پروتستو ایش و غایله نك : « لکن ارضینه حرکت ایدیوره ، جمله پیغمبرانسی نور علم ایله بو پروتستوی تمیز و تثبیت ایش ایسه ، بالطبع چارک « جاہل و رشوتچی مأمورلرینک » ده اولهجه سانسور تفتیشاتی و تدابیر منعیسی ایله مقصدلرینه ایزیشمیه جکاری و عالم اسلامک و اسلامیتله متدین مانلرک صولک زمانلرده کیردکلری قورناریچی اویانیقان یولنده کوستر مکہ باشلادقلری آثار تیقظ و انکشافی طور دیرامیه جقلری پک بدیهی اولق ایجاب ایدر ایدی .

بوتون بومانعلره رغماً ، یکرمی ایش میلیونلق روسیه مسلمانلری و بونلر ایچنده هپسندن اول آذربایجان تورکلری « مدنی ، دینی و سیاسی حریت » افکارنجییه و عالیہ سندن بالطبع اوزاق قالامازلر ایندی . حریت فکلرلی روسیه غربی اوروبادن اون طفقورنجی عصر ابتدالرنده کیرمش و روس ملتک طبقات عالیہ سنه نفوذ ایلدیکی کبی ، ۱۸۶۰ تاریخندن سکره دیگر ملتلرکده طبقات مختلفه سنه کرکی کبی تأثیر اجرا ایش ایدی .

اشبو افکار عالیہ نك فیوضاتندن حصه دار اولق و انتفاع ایده بیلمک ایچون هر برمنزک نظر نده عیان ایدی که ، هرشیدن اول « معرفت نفسه » و « معرفت ملته » لزوم وارددر ؛ کندی ملتلی ، تاریخی ، بوکونکی وضعیتنی ، احتیاجلرینی ، فکر و خیاللرینی بیلمک ، حاصلی و ملی شخصیتی ، (سکنی) اظهار ایتمک اقضا ایتمکده در .

ملندہ بویله بره شعوره ، حصوله کلی بربری اردنجه بوتون لمرک تدارکنی ، معنوی - حرقی ماهیتی حائز واسطه لمرک ضارینی امر ایتمکده اولدیشدن طولاییدرکه ، رسمی روس رمضی طرفندن کوستریلن مخالفت و اجرا ایديلن تضییقاته نکلر بونلر بیدرینی ساحه طهوره چیقدی .

کوجک قومشو ملت لردن ازمیلر ایله کورجیلرک اوکده اولهرق بولکسی ، آذربایجان تورکلری اوزرنده برتأثیر اولدیرمقدن ده خلی تقابوز و قوملر ارسنده پک طبیعی بر ساحه ، باشلابور ایدی .

فی الحقیقه ، صولک اللی سنه ایچنده اشبو ملتلرک آره سنده ، شاعر ، درام محرری ، محرر اولق و مسائل اجتماعیه اشتغال ایتمک اوزره برحوق آدملر یتشدی ، بونلردن حوقلری تحصیل عالی بی روس دارالفنونلرنده و یا خود اوروپا عالیہ سنده اکال ایش کیمسه لردن عارتدر .

دور وزمانی کلدیکی ایچون ، متوغرافی و تاریخی ماهیتی بر اولق و نوزک - تاتار اقوامنه راجع بولمق اوزره ، حلی سا ایدن ده کبی بر طاقم مسائل ساحه مناقشه چیقدی . لی مکاتب ابتدائیه ، تأسیسه متعلق اولهرق پروژهلر وجوده بیلدی . ملی لسانک ، ادبیات و تاریخک تدریساتنه دائر غراملر یایلدی . درس کتابلری ، قرائتلر و سائر وسائط ایسه تالیف و ترجمه باشلابیلدی . علوم طبیعییه ، و بیولوژییه ، عمومی ادبیات و مختلف اوروپا قوملرینک متدائر اوروپا مؤلفلریندن انصیلرینک ترجمه لری طبع بیدی . موقوت رساله لر ایله بوی غزبه لر نشر ایدیله رک نایده معاصر ومدنی اوروپا اقوامک حیاتلرینی تعقیب ایتمک

قابل اولغه باشلادی. عینی زمانده «سلا» فارداش اولان عثمانلی تورکگری «ایله ده» صیقی مقارنت حصوله کلدی. عثمانلی تورکلرینک لسانی و ادبیاتلری بالکیز قافقاسیهده دکل، مسلمان اولان وولغا بویلرنده، تورکستانده، سیریا، و قریمهده عینی و دیله ملی کتله لک درین طقه لرینه قدر نفوذ ایکنکده در. بوراده بالناسه سویلیمک اقتضا ایدرکه، عثمانلی تورک ادبیاتنک تأثیرندن سکره، آذربایجانیلر، بالخاصه اسکلی مشهور ایران ادبیاتی استادلرینک تأثیری آئنده بولمیشدر. مثلا، بوتون دنیاچه مشهور اولان «شنامه» صاحبی فردوسی ایله «بوستان و گلستان» صاحبلی حافظ شیرازی و شیخ سعدینک مصرع برجسته لری بوگون بیله آذربایجان تورکگری طرفندن هر فرستده استعمال اولونقده، بونلر بر «دستور» استادکده روحی طرزنده صرف ایدیلکنکده در.

اسملری کچن شاعرلرک تأثیرلری اولان، «ادبی ده» و یوکسک مزیتلرندن ایلری کلکنده ایسهده، ایران ایله مناسبتک ماده سہواتی بوندن ماعداتاریخی و سیاسی رابطه لرک موجودیتی آیریجه بوتائیرلرک آرتسنه خدمت ایشدر. آذربایجان خانقلری روس الحاقی دورلرینه قدر آز و یا چوق، مختلف درجه لرده اولمق اوزره، بر زمان یک قوتلی اولان ایران شاهرلرینه قارشلی تابعیت وضعینده بولمیشلر ایدی. حتی، ایران شاهلرندن نادر شاه، آغا محمد شاه و دیگر بعضیلری سلاح قوتی ایله دخی قافقاسیهده داخل اوله رق، حکم و قوتلری مملکتی قافقاس و طابستانه حاکم ایدر.

لکن، بوگون قومشو «ایران دولتی»، حرثی نقطه نظرندن حقیقی و دیوات تشکیلاتی اعتباریه، صعیف بولونوبه کوره،

شاس آذربایجانلی اوزرنده هسج بر تأثیر اجرا ایدم بیلمک وضعینده دکلدر. بالخصوص، آذربایجان کندی دولت تشکیلاتی عصریشدیرمکه و حتی «مدنی، سیاسی و دینی حریت» اساسلرینه کوره قورمه حالشدینی بر زمانده، ایرانلی بورقاعدملر دن الان یک اوزاق و فلسافاً بیگانه قالش اولدینی بیلیمده در.

آذربایجان تورکگری هنوز روس اداره سی آئنده بولندقلری زمان بیله، «سیاسی اجتماعلر» و بالخاصه «دوماده» بر چوق دفعلر «عصریشمک» فکر و نظریتی پرورده ایتدکلری اظهارسدن خالی قالمیشلر و درت دومانک در دندهده اجرای اصل ایتمک اوزره روسیه ایجرلرندن کوندربلن مثللر ایله سؤده کتیزیلن «مسلمان پارلسو» فرقه سی «ایچنده آذربایجان مسئوللری» بواساساتی داغما و شلک مدافعه ایشملر ایدی.

آذربایجانک طبیعی سؤزلری

آذربایجان ملتنک هر نه قدر هنوز بویوک بر اهمیتی حائر و مسکامل دکل ایسهده «ادبیات» مطبوعات، کتاب طبیعاتی، «سایرو» مؤسسات خیریه، تربیوی-حرثی و سیاسی تشکیلات» خصوصیلرده انکشافنی تأمین ایدمک مقدار و درجه لرده اولانی به شبهه دن وارسته اولان «مئوی-حرثی» قوتلرینه، دیگر اخلاقی استنادکاهلرینه دار ویریلن اشبو مطالعات بیلیمدن سکره، مملکتک اقتصادی منابع قوتنه کیلمک احتیاج ایدر:

آذربایجان قطعاتی طبیعت طرفندن او قدر سمیحانه تجهیز
 وطیعی زنکینلکله ایله املا ایدیلشدیر که ، تشکل ایدن یکی
 آذربایجان جمهوری، دولتجه حسن اولنجه هر نوع ملی - سیاسی
 احتیاجات ماده سی گندی واسطه و قوتی ایله تأمین ایدمیله جنگ
 برحاله در . بونقطه نظر دن ، گرك کیفیت و كرك كیتی اعتباریله
 بوتون جهانجه کسب معروفیت و تفوق ایلمن یا کو جواری
 و پترول صنعت اخراجیه سی ، دولت وارداتك استحصالی امرنده
 الكه بویوك و اساسلی منبع اوله رق عدوتلق اولونمق اقتضا ایدر .
 نفت و نازك بادی زمانلرده کی استحصالات سنوییه سی
 ۵۵۰-۶۰۰ میلیون بود راده لرنده ایدی . علی التقریب ۶۱ بود
 ۱ طون بایدیغه نظر آ ، بومقدار ۹.۸۳۶.۱۰۰ طون ایدر . اختلاف
 زمانلرنده و بالخاصه یا کو شهری ایله جواری بلیشه و یکیلر
 طرفندن ضبط ایدیلر کدن صکوره (۱۹۱۸) مازتندن آغستوسنه
 قدر اولان دورده) بالطبع استحصالات مقداری خیلی
 آزالمش و ۱۹۱۶ سنه سنده ۲۷ میلیون بود ، یعنی ۷.۷۰۴.۹۴۵
 طون وجوده کتیریلایکی حالده ، ۱۹۱۷ سنه سنده استحصالی ۴۱۰
 میلیون بود ، یعنی ۶۷۷۲۱.۳۳۵ طونه دوشمشدر . حالوکه ،
 ۱۹۱۸ سنه سنده ، کانون ثانی ، مارت آیلرنده واقع اولان
 استحصالات مقداری ۷۱ میلیون بود ، یعنی ۱.۱۶۳.۴۳۲ طون
 اولدیغه باقیله رق حساب ایدیلنجه ، اولسه اولسه سنه نهایته
 قدر ۲۵۰ - ۳۰۰ میلیون بود ، یعنی ۴۰۰۹۷.۰۰۰ -
 ۴.۹۱۸.۰۰۰ طون استحصالات و قوعه کله بیله چکی قبول ایدیلک
 اقتضا ایدر . بوتون استحصالاتک نسفی ، حتی اوجهه ایکسی
 علی الماده حزر دکزی و وولفا طریقله پترول واپورلری
 سایه سنده روسیه یه اخراج اولمقده و ماباقیس یا کو - باطوم

پترول بورو و واغونلری ایله تورکیه و دیگر ممالک اجنبیه
 بیا لینه اخراج و سوق ایدیلگنده در .
 بوندن ماعدا ، آذربایجان جمهوریتك حدودلری داخنده
 طبیعی ثروتلر میاننده اولقی اوزده ، « موغان » و دیگر بعض
 قطعات مملکتده موجود باغری زرعیات بحلاری ، « قور
 شهری » اوزرنده اجرا ایدیلن فوق الماده زنکین صنعت
 اصطیاد ایله حزر دکرنده قوبان قضاسنک یا اما استاسیونلر
 ایران ایله هم حدود بولنان لنگرانه تابع « آستار » شهرینه قدر
 اولان ساجلرده بایبلان بالیقچیلق ، نه ایز او تپول ، نوحی ،
 هوین ، شامخی و دیگر قضاسنک موه و اوزوم باغچه و باغلری
 ذکر اولونمق اقتضا ایلر . گرك بو قضاسلرده و گرك بوتون
 دیگر قضاسلرده محلی اهالی بیلر حالده اولان و هر درلو حیوانات
 و قلیات زرعه مساعد بولونان « اراضی » منته « موجود در .
 هنوز علماً دهانک آز تدقیق ایدیلش اولان بو ولایتلرک
 مختلف قسملرنده باقیر معدنی فلزاتی ، قروم و کوکرت ،
 و دیگر بوجوق معدنی اوزری ، طامارلری کور و مملکده
 و کوکورتلی سولر و علی المقوم دیگر مواد معدنییه بی حاوی معدنی
 سولر بولمقده در .
 بالکنز قیر و شهر حواللرنده دکل ، شهرلرک ایچینده ده
 همومنتله ، طوبراق و املاک غیر منقوله محلی آذربایجان تورکرلرینک
 ید مملکتنده در . کذلک ، تجارت و صنایعده تورکرلرک انده
 طوبلاشمشدر . بو خصوصتده باکویه نظر دتی جاب ایتمک
 کافیدر . تجارت و صنایع مرکزی اولان و ایران ایله برابر
 اورته آسیا تجارتنک ترانسیتک کذرکاهی بولونان بو شهر ،
 هر شهه فعالیت اعتباریله ، آذربایجان تورکنه منسوبدر .

دولتجه ویرکی توزیع و تحمیلی نقطه نظرندن ، صاییلان اشبو منبایع ثروت بالطبع مهم مطرحر وجوده کتیریر . بوراده ، علی التقریب اوج میلیونه قریب اولمق اوزره قبول ایدیلتک لازم کلن بر « ویرکی مکلفین اردوسی » قارشوسنده بولونیلدینی دوشونولور ایسه ، خطا ایدیلدیکندن قورقولیه رق ادعا و قبول ایدیله بیلرکه ، آذربایجان جمهوریتک ظهور ایده جک هر درلو مصرفلری اوسته لک بودجه واردات فضله لری قالمق شرطیله ، کندی وارداتندن بالغاً مابلغ آسویه ایدیله جکدر .

۹

آذربایجان شورای ملیسی رهکومی - باکو شهری - پایتخت معنوی و مادی قوتلرینه استناداً ، آذربایجان شورای ملیسی ، جنوبی قاره سییه فوده راسیونی جمهوریتک انحلافی متعاقب ۱۹۱۸ سنه میلادیه سی ۲۸ مایسنده ، آذربایجان جمهوریتک تشکیل ایتمش اولدینی اعلان اییدی . عین زمانده شورای ملی برده اون ایکی ناظر دن عبارت بر حکومت تشکیل اییدی . اون ایکی ناظرک جمله سی آذربایجانک یرلی اهالیسنندن اولوب آذربایجانلی تورکلر در . بوذواتک کافه سی روس واجینی دارالقونولرنده و خصوصی مکاتب عالیده تحصیل کور مشلر در . بونلر دن دردی حقوق شناس ، دردی مهندس ، اوچی طبیب و یری ده فیلولوغ در .

موقتاً کنجه شهرنده تشکیل ایدن آذربایجان حکومتک ایلتک وظیفه سی ، باکو شهر یله حوالیسی ، بو سنه امارتنده مذکور شهری استیلا ایتمش اولان بولشه و بکلر دن خلاص ایچون تدابیر جدیدیه توسل ایتمک اولدی .

یترول کبی منبایع ثروتیه بتون جهانک معرفتی اولان

باکو شهری ، آذربایجان جمهوریتک طبیعی پایتختی در . حتی ، روسلرک حاکمیتی زماننده یله باکو بتون قاققاسیه مسلمانلری ایچون اقتصادی اولدینی قدر عظیمی و سیاسی بر مرکز تشکیل ایچیردی و آآنده اوله در . مؤسسات خیریه ، مؤسسات عرفانی و سیاسی ، مدارس ، مطبوعات و الخ کبی آذربایجان تورکلرک آز چوق اهنی حائزه قدر تشکیل تری وزارت ، جمله سی ایشته باکوده تاسیس ایلمش و بوشهر ده یایدار اولمقده در . تورکلرک اک مهم قوای عرفانی سی - معلمر ، طبیلر ، دعوا و کبکلیری ، مهندسلر ، محرر لر بالطبع بوراده .

طوبلان مشلر در .

بیک قدیم بز شهر اولان باکو دائماً بر مسلمان مدینه سی اییدی و بتون انقلابات سیاسی ره ، دائماً تورک و مسلمان بوددی اوله رق قلمشدر و بولکده قدر بقایدیر اولان قدیم آیدلر ، مثلا خانلرک سرای و بره برینی احتوا ایدن شهر طبیعی ، حقنده بر جوق مناقب موجود اولان « قیز قلعه سی » حاکم محکم شاهدلری در . شهرده کی یرلرک و خانلرک برکلیسی تاسیسه اولدینی کی . اولان ذخی یرلی اهالیسک ید شهر قنده در . باکو جوارنده موجود یترول منبای اولان اراضی باشلیجه یرلی مسلمانلرک ملکی اولدینی کبی ، یترول مؤسساتک بز قسم مهمی ذخی بونلرک آئنده بولنیور . فقط ،

معاذ الله ، صرف نظرله مسئله نک رده دهام مهم اولان معنوی جهتی وارد در :

عنعات تاریجیه ، جانبی ایزلر حالنده ، اسکی تاریخی اخطار ایدن آیدلر شکلنده اورته ده دوام ایلوب بطور و یور . یرلی اهالی نظرنده بالخاصه قیمتدار اولان آثارده بونلر در . بو

سایره بنا ، مرکه ، آذربایجان تورکی باکو کبی گندیسی ایچون

عرفائی، سیاسی و اقتصادی بر سر کنز اتحاد ایتمش و یکی آذربایجان حکومتک امد استقبالی بو شهره ربط ایلشدرد. ایسته بوند ناشور، آذربایجان حکومتک مقدراتی. مذکور شهرک مقدراتنه اویله قوی علاقه لرله مربوطدرکه، باشمز بریدن کی باکودن، بویله بریاغخندن محروم آذربایجان جمهوریتک وجودینی تصور بیه امکان خارچنده در.

آلمان حکومت امیراطوریسی ایله روس بولشه ویک حکومتی آرمسند. برست لیتووسق معاهده نامه سنک ذیلی اوله رق سنه حالیه تک ایلولنده عقد اولنان معاهده منضمه تک آذربایجان متعلق موادی طولایسیله، عین سنه تک ۱۲ ایلولنده آذربایجان استانبول مرخصلری طرفدن آلمانیا تک استانبول سفارتنه ویریلن شدتلی پروتستو نامه تک حکمتی بالاده کی مسروداندن آکلشیلیر: مذکور معاهده منضمه ده از جمله اوچنجی ماده ده دینیورکه:

«بتون پترول استحصالاتک دورنده بری آلمانیا تک بد تصرفه ترک ایدلک شرطیه، روس حکومتی باکو منطقه سنده مذکور استحصالاتی تزید وظیفه سی درعهده ایله.»

بدیهی درکه، حقوقه استناد ایتمه ن و طوغری بر حرکت اولمایان بویله بر معامله اساساً آشکارا بر صورتده حقایتدن اوزاق بولندیغندن، آذربایجان حکومت جمهوریه سی طرفدن قبوله مظهر اولمازدی؛ زیرا، هر نه قدر باکو منطقه سنده کی پترول استحصالی آذربایجان دولتنک کندی احتیاجاتک مافوقنده ایسه ده وهر نه قدر دولت مذکوره محروقاته محتاج اولان دولترله مناسبات مختلفه به کیریشه رک پترول ایشلری ایچون سیوک اجنی سرمایه لری جلب بولنده بالمله تدابیر لازمه بی

اتحاده مجبور ایسه ده، بینه مذکور جمهوریتک حکومتی، اتحار اتمک ایسته مدیکی تقدیرده باکو منطقه سی پترول استحصال و انتاعی ایشلرینه کیمسه تک مدخله سنه مساعده ایدمز.

۱۰

آذربایجانلیله اید بولشه دیکلرک مصادر سی — باکو ارمنی بولشه دیکلرک اید برابر مرکنی

باکونک اهمیتنه دائر اولان بتون بالاده کی مشرودات باکو شهریتک بولشه ویکلر التدن خلاص بولنده آذربایجان حکومت جمهوریه سی طرفدن اک قلمی تدابیره توسل ایدلش اوله سی درجه کایه ده ایضاح ایدر. باکوده کی بولشه ویکلر — عمومی روس بولشه ویکلر سنک لری بندن عبارتدرلر. بونلرک رهبرلی اکثریتله عمله، صنعتکار، عسکر وکی طائفه سی طیفه منسوب روسلر ایدی فقط، باشلرنده بونده برارمنی ایله بر کورجی وار ایدی. بتون اول آینه قدر هیچ بر حرکت اظهار ایچورلر ایدی.

آنجق بولردن مالسه محدود وقلیل بر زمره بعضاً باکو بلده دائر مسنده مختلف روسلرله اورتیه آتیه رق، بو روسلر بولنده حکومت موقعه به، بورژوازی به وبالذات، اعضایی اکثریتله سوسال ذمه موقرات (منشه ویک) لرله «مسلمان سوارمنی ناسیونالیست» لری بولنان «شهر دوامی» نه هجوم برده بولنورلردی. نشرین اولدن سوکره، یعنی مرکزده «لنین» وارقداشلری حکومت سورمهک باشلادقندن سوکره، باکو بولشه ویکلری دخی ارفه لرده بویله بر استنادکاه اولدیغنی

حس استبدیل . بالخاصه نظر دقتلری ، جهه دن عودت ایتمکده
اولان عسکرلر آره سنده طرفدار قرانیه توجیه ایلدیلر .
تام اوصره لرده قافقاسیه و ایران جهه لرنده روس اردولری
تمامیله انحلال ایلوب طاعیندی . عودت ایدن نفرلر ،
تقلیس و باکو شهرلرنده بولشه ویک تشکیلاتی طرفندن قصداً
آلی قونیوردی . عین زمانده سلاحله الله ایده بیلکلری بتون
اشیای عسکریه آلیوردی . بوسورته جوق کچمه دن ، باکوده
بولشه ویکلرک بد تصرفه عظیم تفنک و فتنک ده بولری ،
برجوق میتالیوز ، طوب ، طیاره ، اوتوموبیل ، حتی زرهللی
اوتوموبیل کچمش بولندی . باکو مسلمانلریک بو حاضر لقریدن
خبری اولمامشدی ؛ بالعکس ، بونلر بولشه ویکلرله مناسبات
حسنه تک ادامه سنه چالیشیورلردی ؛ زیرا ، حکومت باشنه
کچمک نیتنده دکل ایدیله . دیگر طرفندن بولشه ویکلرده
مسلمانلرله خوش کچینه رک آرتیق علناً منشه ویکلرله مبارزه
ایدیورلر ایدی .

فقط ، ۱۹۱۷ سنه سی نهایته طوغری ، کورجی وارمنیلره
امثالاً ، جنوبی قافقاسیه مسلمانلری ، روس حکومت عسکریه سی
طرفندن ترخیص ایدیلمن بر پیاده آلاینک اسلحه ولوازمی
الله ایستدیلر . بوندن ماعدا ، برده آذربایجانلیردن مرکب
اولوب و وحشی ، دنیلن فرقه داخلنده محاربه حاضریه
اشترک ایتمش بولنان و تانار ، سواری آلابی وار ایدی . بو
آلابلرک معاونتیه مسلمانلر دخی تشکیلات عسکریه به توسل
ایستدیلر . بواشک باشلیجه مرکز لری «کنجه» ایله «باکو» اولدی ،
ازمنیلرله کورجیلر ، سابق روس اردوسنک هر نوع اسلحه سی
حامل تجربه دیده عسکرلردن مرکب بر روی قول اردویه مالک

اولدقلری خاندانه مسلحانلر ککنلی عسکرلریک امراتشیکلر . کی
ایک آنقری ساز لری طرفندن ، لزجمله بواشه ویکلر طرفندن
همان مخصوص مکارانه برناظرله بولقی اولدی ، برده اولطرده
توک ویکلر ، حتی کتب قوت ایله و آرتیق خاکیتلویغی بتون
جنوبی قافقاسیاده ، بالخاصه کنده لری ایچون مسالحد اوز
بیکرله حمله ایله ایچینلرک ایچین دکنده العمد روس طرفلریک
طرفلارک اولدیلر ، باکو منطقه سنده ، خطلاً تاسیسه غیرت ایدیور
لردی . او آشاده داخلی روسیه نطقو جنوبی قافقاسیاده دخی
آنقری کچمکرما ایدی ؛ جهه دن عودت ایدن نفرلر بولشه ویک
برووا قانداشته قایله رق هلیج بولشه کورق بولنایم بوردی ؛ بر
عیوق محاربه برلی افاق ایله کلسانده لرش واقع اولیوردی ؛
دمیر بوللرده حرکتلر ، تمطیل اولدی . بالخاصه هر طرفده
امات مشکلاتی باش کوشوردی .

مسلمان عسکرلردن مرکب کوشورده قلیله ویک باکودن
کنکرام برقاچ دوزینه تفنک تک ایچینک ایچلری وقه سی
جهه ایخاد ایده رک ، بولشه ویکلر جو موشکلرک تسلیمنی طلب ایستدیلر .
جوان زده ایچینک خلی میتالیوز دخی ایستعمال ایلوب ،
همان آتش جدیدی آلتیش متقبل اولدیلر ، هر ایکی طرفده
مقتول و مجروح ویردی . ایله واحد بولشه ویکلرک مسلمانلره
قارشی اولان خصوصتی نیداندیچقا و ترق آذربایجان تورکلری
بویله کوشورلردی ، «کازا ایله» رجایه یلنک خاویلسنده
بویله مسلمانلر میندغ (منی ایجتاع ایستدی) بول میتنغه
مصادره ایتمش اولان تفکرک اولماده نیلرله قورایورلدی ،
بولشه ویکلرک سلاحلرک ایلدیلر و ایستدیلر . سنده شهرک
اوزرنده لوقدر قورقونج بولولرک طومارلریک هم عین کونک

۱۸ مارت وقوعاتندن برآز اقدم ، مناسبات ملیه سیاسی بی
 تنظیم املیله جنوبی قافقاسیا مسلمان مرکز قومیتسی ایله مذاکره
 ومقولهده بولنیوردر ایلی . بوحاله رغماً آشکار اولدی که ، بتون
 داشناقساغانلر وحق معتدل ناسیونال دموقراتلر ؛ ترکیجه
 ظرفنده ارمیلکدن بولشه ویکلره منقلب اولدیله ؛ همده آره لرنده
 وبلکده باشلر لنده غربت جبهه سندن یورد لرینه عودت ایدن
 وقافقاس دمیر یول لرنده کی تعطیل حرکتدن ناشی باکو شهرنده
 بریکن اوج بیک ارمنی عسکری بولندیفی حالدده منقلب اولدیله .
 بالآخره توضح اییدی که ، باکوده ۲۲ - ۱۸ مارت محاربه سی
 یایانلر اصل بوه ارمنی عسکره لر ایش ؛ دیمک اولبور که ، حکومتی
 اله آلمق ایچون محاربه یه بر « اجتماعی محاربه » شکلنده باشلامشکن
 او آتنامه باکوده بولنان ارمنیلر مع التأسف محاربه یی ملی بر
 شکله صوقوب اولیله بتیردیله . عجیباً بو احواله سبب نه ایلی ؟
 بولشه ویکلرک معندانه طالب اولدقلری حکومت باشنم کچمک
 املی می ، ملیت دعواسی ایله بر طاقم خسابلری قیامق آرزوسی می ،
 یوقسه اعاشه نظامسز لقلر لیدن ودمیر یوللرک حرکتیه باشلامه سینه
 اوزون بر انتظاردن ایلی کلن غلبان حدت وعدم ممنونیت می ،
 بو احواله سبب اولدی ؟ .. آنجق اورته ده واقع و محقق اولان
 شوکه ، باکوده ساکن اولان ارمنیلر بولشه ویکلک بارغی آلتنده
 مرتب ریلان داخلنده اسلامله تعرض اییدیله و بوکا بوسلی
 کونلرده مسلمانلردن (۶۰۰۰) دن زیاده آدمک تلف اوله سینه
 باعث اولدیله ؛ بونلر میاننده رجوق اختیار لر ایله قادین وجوجقلرده
 ولر ایلی ... شهسز استقبالك « وقایع بویس » لری بومشله نك
 تحقیقی ایله اوغرشاشه حقلردر ، آنجق بوکونده قناعتزده کورده ،

آفتشیامندن (سنه ۱۷ خالیله ۱۷ مارت) اعتباراً ، متقابل آتشه
 باشلانندی . وایرتمی ملکون (۱۸ مارت) صباحدن اعتباراً
 بونیشه ویکلر شهر ی بومباردماه باشلامه رق ، لیاننده . طوران حرب
 کبیرلر نك طویلرندن بیله آتشی آچدیله . بو آتشه معروض
 اولان « اسلام محله لری » ایلی که بوراده جامع لری بیله
 اسیر که مدیله .
 ایشته باکوده دورت کون (سنه ۱۸ خالیله ۲۲ مارت)
 دوام ایدن « محاربه داخلیه » بوسورتله باشلامش اولدی . بو
 محاربه ده مسلمان اهالی اتلاف اولنیوردی ، اوکی وورولنیوردی ،
 اقامتگاهلری طوبه طورولنیوردی ، احراق اولنیوردی ؛ بولشه ویکلر
 بوتون روسیه ده بایدقلری کی ، اک تخریبکار بر حرص خصوصتله
 اجرای وحشت ایدیلوردی . بولشه ویکلرک نتی ، باکو
 مسلمانلر نك لاقید قالدینی حکومتی اله کبیر مکدی ؛ زیرا ، حکومت
 لوقه نك وردیکی مثالدن ، قاریشقی بر زمانده بویله بر حکومتک
 نه درجه بایدار و قیمتدار اولدینی آکلاملر دی .
 برلی مسلمان اهالیسی ایچون عواقب مشئومه یی انتاج
 ایدن بر حادته ، باکو و بولشه ویک جریان یی دستانده ، قطعی بر رول
 اوینادی . بو حادته - اوزمان باکوده بولنان ارمنیلرک وقوات
 مذکوریه اشتراکلرندن عیازتدر . بونلر باشقه بیلر ده اولدینی
 کی ، باکو ایله باکو منطقه سنده « قویو ملیتچی » بفرقه اولان
 ارمنی « داشناقسوتون » بفرقه س نك اطرافنده طوبالاندیلر .
 حالبوکه ، بفرقه ، بولشه ویک اولمادینی شویله طوروسون ،
 میتینغ لرده بلدیله دائر سنده وسائر محللرده بولشه ویکلرک علیهنده
 تخرک ایدیلوردی . شحقی ، ارمنی شورای ملیسی ترکیب ایدن
 سائر ارمنی فرقه لری ، مللو ، بفرقه نك ، منتللری دخی ، ۲۲ -

دینه بیلیرکه، باکو خار چنده قالان ارمنیلر با کوده کی و طندن اشلیزینک
حرکتلری تصویب ایدمه مشلردر .

آذربایجانلیرک ضایعاتی — باکوره مکرنتک برادر بیگلر
طرفنده ضبطی

باکوره واقع ۲۲ - ۱۸ مارت قائلی حادثه لیرینک عواقبی
مسلمانلر ایچون (۶۰۰۰) انسان تلفاتنه منحصر دکلدر .
ایقاع ایدیلن حریتلر معنائیک یوکسک برقیقتی حائز اولان
مسلمان مؤسسعلری تخریب و احوایندی : مسلمانلر ایچون
شهرده بر مرکز حرتی سیاسی اولان و دروننده بتون سیاسی
فرقه لیرک بورو وقومیتلری بولنان « مسلمان جمعیت خیریه » سنک ،
« خلق یوردی » (اسماعیلیه بناسی) ، مسلمان مطبوعاتندن
روسجه « قاسپی » و تورکجه « آجیق سوز » غزتلیرینک ادا لری
تخریب ایدیلن مؤسسعلر آره سنده در . بوندن باشقه اک معروف
مسلمان مجاهدلری تحت توقیفه آلدی . حتی ، حبسحانه لره
آیلدی . قالانلر ایسه ، اوتیه بری به طاسغیلوب ، قسماً
طاغستانه ، کنجه به ، ایرانه فرار ایددی ؛ قسماً ده عالیه لری
ایله برابر جوار کویلره صاووشدیلر .

مع مافیله ، وقوعات مذکور تنک اک مهم نتیجه سی بولشه ویک
حکومتنک باکو و جوارنده برلشمه سی اولدی . هر شی ،
حرت و مدنیت نامنه مادی اوله رق اورته ده موجود نه وارسه ،
تخریب یانت لاندی . یکدیگی خونی متعاقب مدنلرک ، خانلرک ،
صفیه لرک ، باغ لرک و باغچیلرک سوسیالیزاسیوی (Socialisation)

اعلام اولندی . اعلام ایددی که ، حساب جاری ، اوزره برلی
باقچه لرده لطفله ایلیکدن ، بتونلر بارلرک ، سوورونده ، جمهوریتنک
مالی قدر . یالکز خانلر ، مسکنلر ، کل ، جوبه لر ، آتله ، بونک
جوانلری وشبهه سر او تومو بیلر و حتی انسانلر بیله مصادره
اولنیوردی . انسانلری یا عساکر اولمایه یا خود جمهوریت
اوغور فده ، بعضی برنخند میده ، حاله به به محصور ایدیلر اولدی .
والاصل « قومون » اساسلری ، کولکه شیوردی ؛ همه ده اک قبا بر
طرزده و علناً تحریر بکار اوللرله کولکه شیوردی . بونکی اساسلرک
تعطیلاتی ، باخاصنه لری ، مسلمانلره بلنه آتله کلیموردی ؛ چونکه ،
بونلر حقوق خصصیته نه او اوللاک خاصه سیه به حرمت و رعایت
اسن کیدن . حکام شرفیتمنلر و روحانیه اولمشلر ایددی .
نا بونک ، ویک برتسینلیرینک نخل حر و فعلیات و جنجه سی ایچون
ارته کتاب ایدیلن بونلر زور بونلر مسلمانلرک حیرته بونکند یکنیدن ،
بونلر بونک محرومیت و غدا بلره قاتلاخی محصور بندنه قالیبور لردی .
بونلر ناز و اوج حاللر ، معروضه قالانلر یالکز بوز و آرنجنی ایله ،
منور الحقیقه اولمشلر ، یعنی کیم اولمش و یکلر چه نه عفتلری
دوشمکتلن « مسلمان عوام خلقی به ده شی عین وضعیته ایددی ؛
چونکه اهاک مسئله سنده بیله بولشه و یکلر ، کندی آدم لری ،
ایله مسلمانلر آره لهنه فرق کوره تیور لردی و آنلرک نظر نده
مشکلله آمیختی ؛ بود و بو وازی اطرقتاری ، اولان ، « مقابله
اختلاف لیر » ایددی .
بونک باکو ایله محصور بونلرک مسلمانلرک نه قدر ، مشکل ، اری و مقدمه
بونلر قلمرینه ، طرفلی اعتراض عین ایتلر ، کنجه ده ایتلیرک ، اری
آدن باعجان شکومتی ، ایچون غیر قابل ایددی ، بنامه لری به حکومت
مد کورده کندی ایاختنی بونلر و یکلر بونلر خلاص رسیده سی ایله
(nationalisation) ن ملیت ایلدیمشلر کیم ، ایلدیمشلر

او غرضش این بود که مجبور بماندند. ایلدی ، اشیمو نیتله بیوک بر استعجال ایله بطرفدن قطعات عسکره بی احضار و تشکیل ایله او غرضشان حکومت دیگر طرفدن کورجستانه معاونتی طلب و تأمین ایتک ایچون مراجعتمده بولجوردی. کندی داخلی ایشلریله او غرضشان و کندی بولشه و بیکری ایله مبارزه ایدن کورجستان ایسه جدی بر معاشرت کویدتره بندی. حالیکه، اوصیر لوده بولشه و بیک عسکره، باکو و کوچای سانجاقلری داخلنده خطوط حذیدیه بی اشغال ایدوب گنجه اوزرنیسه بوردنک نیتله (کوردامیر) اعتباریونسه قدرتمه یا قلاقلدی. ایشته بولشه مهملک بز وضعیث قازیشیلند. هر یج بر طرفندن. امید معاوضی اولمایان آذربایجان حکومتی ، دیگر مسلمان مرکز لرنده دخی باکو فاجعه سنک تکررندن قوز قارق، اها ایلصنی تحت امنیت آلی وظیفه سنک سوقیله ، امداد ایتیمی ایچون قان قازداشی و دیشدانی اولان عثمانی تورک املتنه مراجعتمه ایچور اولدی. اشدوات علیه عثمانیه ، سلطو متین آردسند. عقد ایدیلن دوستلق معاهده قامه سی ، نک ایچی ماده سی موجبجه ، ا عتبارگرنه ایه باش قوماندانلی واسطه سیله همان امداده بيشه رک، هر نوع متوف عسکره او ارباب سلاحدن مرکب قوای حربیله آتجه ایله باکویه متوجه اسوق ایلدی. اشدوات طرفندن ایشته اصل بوقوت ایدی که، آذربایجان حکومتی طرفندن تشکیل اولدان طشاور بولله بر لکده بولشه و بیک عسکرندن ابتدا ایشلری بول خطلی ، طول کرمه ایشلری نوا حیسنی بیزله دی و ایشیت الامر باکویی محاصره یه ایلدی. همان ایکی آی سورن محاصره دن منوکره به کورجستان ایچون عساکری طرفندن عیالی معاونت عسکره سیله آلمش اولدی. بوکون بالجه ضابطان

وامراتی عثمانیه ایله بتون بو عساکر معاونه آرتیق آذربایجان عساکری عد اولنیور و آذربایجان جمهورتی خدمت عسکره سنک بتون ایجاباته تابع بولنیور

باکونک بولشه و بیکلدره غلبه سی بولدی - نورکینک معاوضی ریشه بوقدرکه ، کنج آذربایجان جمهورتی ممکن اولدینی تقدیرده کندی عسکر بسله مک کلفتندن خلاص ایتلی و علی العموم موجودتی ، هر هانکی شکل و مقیاسده اولورسه اولسون میلتیاریزه طوقه سی کیدرک باشلامه ملی؛ فقط مع التأسف، جمهوریت شمعدیلک خارجیک ، بالخاصه بولشه و بیکلرک تهدیدی قارشیشنده امنیت و سلامتی ایچون کافی تأمیناته مالک بولمایور .
 فی الحقیقه، باکونک آلتهمسیه، بولشه و بیزم آذربایجان ساحه سنندن سلطنتش کی کورونیور؛ آنجق بو حالدن مملکتده بولشه و بیکدن اثر قالمادینی و یا خود بولنرک تکرار آذربایجان تورکارینک باشترینه مسلط اولیه بی معناسی چیقاریلماز. بالعکس، وضعیت و حال مساعد بولدغه ، بولشه و بیکلر باکویی تهدید ایدیورلر و شمالی قافقاسیه طریقله ، یا (آسزاحان) طرفندن دائماً تهدید ایدیه بیله جکلدر .
 بوندن باشقه آذربایجانک ، جنوبی قافقاسیه ده کی کندی قومشورلی و بالخاصه بولنرک افراط پرور اختلالی فرقه لری قارشیشنده امنیت تحت ضمانده دکلدر . باکو منطقه سنک بیکلرجه عملیه میاننده بو تهدیدکار قوتلر ، بر مظاهره بولایلر .

برده شونی او نوتغاملی درک ، آذربایجان بتول کبی مهم بر
 منبع ثروتک موجودیتی باکو ایله منطقه سنه مدیوندر . بویله
 بر « مطمع نظر » ک ایضاع ابتدکی مشکلات و موانی رفع
 ایچون آذربایجان حکومتی ، بتوله محتاج اولان قومشولر یله
 و یا سائر دولترله البته بر طاقم مناسباته کیرشمک مجبوریتنده
 قاله جقدر . آنجیق اوزمانه قدر هر نوع احتمال و تصادفله
 قارشی ، مذکور حکومت کنیدی اراضیسنی تحت امنیتده
 بولندیره رق محافظه ایتمک ایچون بالجمله تدابیری اتخاذ
 وظیفه سیله مکلفدر .

آذربایجان حکومت جمهوریه سی که مهم اولان شو وظیفه سی ،
 شمذیلک ، مع التأسف آنجیق بالفعل تحت حکمنده بولندیردینی
 آذربایجان عساکری کبی بر قوه ماده سایه سنده ایغایه مقدر
 اوله بیلیر .

انتظام رأبناک تقریری امرنه آذربایجان حکومتک
 کونتردیکی مساعی

مذکور عساکر ، مملکت اراضیسنک آسایش و امنیتنی
 تأمین دن و حکومتک موجودیتنی مدافعه دن غیری ، ماهیت
 تعرضیه ی حائز هیچ بر امل پیشنده قوشمیور ، هیچ بر
 مقصد تمقیب ایتمیور .

باکو آلدنقدن و حکومت اوزایه نقل ایتمکدن سوکره ،
 جمهوریت مساعیسنی کاملاً ، آذربایجان حدودی داخلنده تأمین
 آسایش امورینه حصر ابتدی . اگر دورت سانجاق یعنی شیشه ،

حسادت ، حیرانل ورتکر زور سانجاق قری استکنا ایدیلرسه ، حکومت
 خصوصیه شایان قدر سانجاق دسترس اولدی بیله ! بر زمام
 قریباً عائلتی شکل ایدن کونستانتینوله آذربایجان حقیقی
 اجرائی شقوت ایدیلورسی . اوزنی حکومت جمهوریه سی ده
 طابعیان آذربایجان کویا اوزنی ملی نامنه حرکت ایتمدیکتی اذکار
 ایدرک اهللسی کاملاً اسلام اولوب قره مانغ سانجاقی اراضیسندن
 صارت اولان مذکور سانجاق ک اکثر اقسامی آذربایجان دن
 ایرمق امنی بسلوردی و بویله مذکور اراضی ، ایز ایدن
 و علی الخصوص تورک ایدن کله ازمینلرله اسکان اولتوروردی . بو
 اسکان عملت سی اوله بره مناسبه حیران ایدیلوردی که آرمشیرک
 عسکری بولون بر حقوق برلورده صنعی و موثق اولورکی
 مسلمانلر ککنه مساوی ، حتی بعض ایرلورده قانق بیله بولتیلوردی .

مذکور سانجاق قره آذربایجان بجه سنک شقاوتلرینه ، و سائر
 برلی عناصرک محل آسایش حرم کهنه قارش آذربایجان قطعات
 عسکریه سنک سو فی سنه حاله تشرین اولنک ابتداسنده واقع
 اولنک ایندی بولورک کله آذربایجان جمهوریه یلک باو سانجاق قلنده
 مطلوب اولان نظام و آسایش قورولتیلور .

رئیسنا و رئیسنا شایسته ایلم کله
 چارچریه قانق ایلمه بیلرله آذربایجان ، ارضسایه و کورمستانه
 جمهوریتلرک نصیبی استقبولی مساعی

ایلمه بیلرله آذربایجان حکومت جمهوریه یلک اشغال ایدن یکنه
 مسئله ، جمهوریت استقلالک دولتر و بالخاصه اطلاق دولتر
 کونستانتینوله مسئله سی در

پوراده دولت عليه عثمانیهك ، آذربایجانله سائر جنوبی قافقاسیه حکومتلرینه قارشی نه بویوک غلوجناب کوسترمش اولدیی ذکر ایلدیه در کچیله من: اوج جمهوریتک اوجی ده ، یعنی آذربایجان ، ارمنی و گورجی جمهوریتلری ایلک اول عثمانلی حکومتی طرفندن تصدیق ایلدی؛ حق ، حکومت و شازالهها قونفرانس اشترک ایچون ، هر اوج ملتک مرخصلری استانبوله دعوت ایلدی . بو قونفرانس یکی تشکل ایتمش اولان جنوبی قافقاسیه جمهوریتلرینک حدودینه مائد بالمله فذازع ، فیه مسئله لری ، چقل و افصل ایتمک ایچون ترتیب اولنقده ایدی .

هر ایکی دیگر جمهوریت کی و آذربایجان حکومتی ، ده عثمانلی حکومتک تأمینات کادله سنه مظهر اوله رق شوکا قناعت حاصل ایلدی که ، حکومت عثمانیه هر اوج جمهوریتی آزاد و حرا ، تمامیه مستقل و قابل حیات کورتمک آرزوسنده بولنیور . تورکمانک سابق حرب متفق اولان آلمانیا به کلنجه ، بول حکومتک معامله سو بر باشقه صورتده نظامن ایلدی ، آلمانیا به یالکز کورجه تانک استقلالنی تصدیق ایدوب ، آذربایجان له ارمستانک تصدیق استقلالی مسئله سو آجیق بر اقدی . حق ، فضله اوله رق ، قافقاسیه ده بولان آلمانیا مرخصلرینک آذربایجان قارشی اولان معامله سنه دوستانه ایدی ، دیمک دخی مشکل در

6 بونلر با کونک تاخیر اشغاله نمانت اولدیلز ، بونلر معجزه طلب ایدیورلر ایدی که ، با کور آلمانیا کن ، کورجه اوله رق و 5 المان مفرزة عسکره سی بو ایستویشتر ایلدیلر . آذربایجان حکومتی ، آلمانلرک بوللرک قونفرانس ایدوب 3 برده نمانت ، با کور آذربایجان صلح کورده ، آلمانلر آذربایجان 2 حکومتک خیرنی اولان . حکومتک خیرنی اولان . حکومتک خیرنی اولان 1

مذکورہ کچمک نینده بولندیلر . واعونلرده بیوک بر حیرتله المان نقراتی کورن اہالی ، شامخور استاسیونسنده ترہنی بالذات توفیق ایدوب آلمانلری کوری یہ بیورمک موفقی اولدیلر .

مدیرای قافقاس ، نذرہ راسیورہ مفکورہ سی

قافقاسیا آذربایجانک صورت

بو اوج ملق اسویجره جمهوریتنده اولدینی کی، قونفده راسیون
 اسپاسانه مستنداً، مشترک برحیات سیاسیله ایله یاشامایه اقلیم
 وطبیعتک کندیسی سوق ایدیور . قونفده راسیون تشکیلاتی
 فکری بتون جنوبی قاقاسیاده اولدقجه منتشردر . بوفکر ، سنه
 حاله نك ینسانی طقوزنده بتون جنوبی قاقاسیه نك استقلالنی اعلان
 وعموم ملککنده بروحدت اداره تاسیس ایتمش اولان حکومت
 واسطه سیله قومدن فمله حیقمش بولندی . بوفکر آلان دخی
 یاشامقده اولوب طرفدارلری میاننده ارمینلرک ، کورجیلرک
 و آذربایجانلیرک معتدل لیبرال وملی حزبلری دکل ، حتی ،
 جنوبی قاقاسیه نك اقوامنی بوکونده توحیده میال سوسیال
 ده موقرات فرقلری دخی بولنقده در .

اوج ملتک استانبولده بولنان مرخصلری ده جنوبی
 قاقاسیا قونفده راسیونی تشکیلی فکرینه اشتراک ایدیورلر ایدی .
 بوفکرک بتون قاقاسیه به نشمیل ایله البته ارزو اولونور ایدی که ،
 شمالی بتون قاقاسیه جمهوریتی ده بو قونفده راسیونک اعضاسی
 میاننده بولنسون . بوجهوریتک استانبولده کی مرخصلری بو
 فکره شدتله طرفدار ایدیلر . امیزکه آذربایجان ، ارمنی ،
 کورجی و کذا شمالی قاقاسیا مرخصلری ، ملل و اقوامک صلح
 قونفرسنه بوقونفده راهیون فکری مدافعه ایچون کله جکلردر .
 و قونفرده بتون بشریتک مواجهه سنده قاقاسیه ملتلری ،
 کندی خلاصکار ومنجی اتفاقارینی تمایله تقریه وترصین ایله
 بلاشک وشبه دولتلرک . ضا وتصویبنه مظهر اوله رق ، کندی
 فرحفرزا طاعلرینه ونسبت اوورینه سیدی بشیورس
 ایده جکلر و ملککنارنده کی جنوب کونشکک التفاتکار وحیاتبخشا
 شعاعلری آلتنده ، قاقاسیه اقلیم فیاضنه شرف آور برصورتده

بوجهوریتک استانبولده کی مرخصلری بو
 فکره شدتله طرفدار ایدیلر . امیزکه آذربایجان ، ارمنی ،
 کورجی و کذا شمالی قاقاسیا مرخصلری ، ملل و اقوامک صلح
 قونفرسنه بوقونفده راهیون فکری مدافعه ایچون کله جکلردر .
 و قونفرده بتون بشریتک مواجهه سنده قاقاسیه ملتلری ،
 کندی خلاصکار ومنجی اتفاقارینی تمایله تقریه وترصین ایله
 بلاشک وشبه دولتلرک . ضا وتصویبنه مظهر اوله رق ، کندی
 فرحفرزا طاعلرینه ونسبت اوورینه سیدی بشیورس
 ایده جکلر و ملککنارنده کی جنوب کونشکک التفاتکار وحیاتبخشا
 شعاعلری آلتنده ، قاقاسیه اقلیم فیاضنه شرف آور برصورتده

